Rijkswaterstaat (RWS) – Water Verkeer en Leefomgeving is voornemens de opdracht "Programmaplan biotamonitoring Rijkswateren voor de periode 2024-2029 e.v. " te gunnen aan Wageningen Marine Research (WMR)
WMR is hét Nederlands wetenschappelijk instituut op het gebied van vis en mariene ecologie en voert al decennialang vis- en biotamonitoring uit in opdracht van overheden (zoals LNV en RWS), semioverheden en particuliere organisaties.

De opdracht van RWS aan WMR is conform de RWS-inkoopstrategie, wat betekent dat WMR in enkele deelprojecten samenwerkt met door RWS aangewezen marktpartijen die worden ingehuurd door WMR (het geval bij de monitoring in de Westerschelde en Eems-Dollard) danwel door RWS-CIV (randmeren en grote rivieren) op basis van een Europese aanbesteding.

Conform de Aanbestedingswet is het voor RWS mogelijk om opdrachten die voldoen aan de eisen voor uitzondering op de Aanbestedingswet op basis van Toegepast wetenschappelijk onderzoek rechtstreeks onderhands aan één kennisinstituut te gunnen. In het geval van grote samenhang en omwille van kostenefficiency kan het betreffende kennisinstituut gevraagd worden om bepaalde werkzaamheden door andere specifieke partijen als onderaannemer te laten uitvoeren. Alle onderdelen van het werk die niet noodzakelijkerwijs één geheel vormen en door meerdere marktpartijen zouden kunnen worden uitgevoerd, worden niet aan één kennisinstituut uitgevraagd, maar in de markt gezet.

Het doel van de vis- en biotamonitoring is het monitoren van de biologische toestand van vis, visziekten en contaminanten in vis en schelpdieren in (een groot deel van) de Nederlandse rijkswateren en het bepalen van de trends daarin; dit op basis van:

- verplichtingen van Nederland die voortvloeien uit Europese beleidskaders: Kaderrichtlijn Water (KRW), Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM), Natura 2000 (N2000) en OSPAR (verdragen van Oslo en Parijs: Joint Assessment & Monitoring Program JAMP);
- bilaterale afspraken tussen Duitsland en Nederland over het Eems-estuarium (Trilateral Monitoring and Assessment Programme; TMAP) en tussen België en Nederland over de Grensmaas (Vlaams Nederlandse Bilaterale Maascommissie; VNBM) en de Westerschelde (Monitoring Effecten Ontwikkelingsschets; MONEOS).

In het biotamonitoringprogramma worden chemische stoffen (of hun metabolieten) in biologische monsters, zoals vislevers en schelpdiervlees, gemeten en gerapporteerd. Het doel van deze monitoring is het beoordelen van de blootstelling van biota aan contaminanten in het milieu in de tijd. Met het meten in biota kan de blootstelling aan een breed scala van chemische stoffen worden gedetecteerd, waaronder zware metalen, pesticiden, vlamvertragers en industriële chemicaliën. De gemeten gehalten worden getoetst aan vastgestelde eisen en grenswaarden (normen). Biotamonitoring is een waardevol instrument om de omvang van milieuverontreiniging vast te stellen en om de effectiviteit van regelgevende maatregelen te evalueren die gericht zijn op een verminderde blootstelling.

Het biotamonitoringprogramma is onderverdeeld in negen deelprogramma's. Voor een overzicht zie tabel. Monstername wordt geheel door WMR verzorgd. Dit houdt in het nemen van vismonsters tijdens vissurveys al dan niet met een extra opstapper van WMR, het in het veld verzamelen van schelpdieren en het uithangen en binnenhalen van kooitjes. De deelprogramma's voorzien in het meten van (minimaal) de contaminanten waarvoor normen zijn opgesteld, in relevante soorten en matrices. Hierbij is voor de Europese Kader Richtlijn Water (KRW) gebruik gemaakt van ANNEX V van het voorstel aanpassingen Directive 2008/105/EC, COM(2022) 540 final (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0540). Voor de Conventie van Oslo en Parijs (OSPAR) en de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is gebruik gemaakt van de "Assessment criteria for contaminants in biota", te vinden op https://dome.ices.dk/OHAT/trDocuments/2023/help_ac_biota_contaminants.html#Introduction). Per deelprogramma is naast de beschrijving van de soort(en) en bemonsteringslocaties een lijst opgenomen van alle parameters die worden gemeten. Jaarlijks worden 2 rapporten geschreven: over de methode en over de toestand en de trends conform de afspraken vanuit OSPAR en KRW.

Deelprogramma	Inhoud
Vissen voor KRW	Biotamonitoring KRW in blankvoorn en bot
ABM schelpdieren zoet	Actieve biotamonitoring van contaminanten in zoetwatermosselen
ABM schelpdieren zout	Actieve biotamonitoring van contaminanten in zoutwatermosselen
PBM schelpdieren zout	Contaminanten in mariene schelpdieren
Mariene slakken	Concentraties in en biologische effecten van organotinverbindingen op mariene slakken
Bot	Visziekten en contaminanten in bot
Schol	Contaminanten in schol buiten de 12-mijlszone
SPS	Solid Phase Passive Sampling
NTS	Non-target screening

Kwaliteitscontrole en borging
Kwaliteitscontrole is een cruciaal proces dat ervoor zorgt dat de gegevens die binnen een organisatie worden gebruikt betrouwbaar en nauwkeurig zijn. Het controleproces omvat verschillende aspecten, zoals validatie van gegevens bij de bron, het waarborgen van nauwkeurigheid en consistentie, het handhaven van relevantie en het zorgen voor documentatie en traceerbaarheid. WMR maakt o.a. gebruik van historische monitoringsgegevens van biota zoals opgeslagen bij RWS. WMR voert op deze data een validatie uit op volledigheid, juistheid en consistentie.

Certificering
Wageningen Marine Research beschikt over een ISO 9001:2015 gecertificeerd kwaliteitsmanagementsysteem (certificaatnummer: 187378-2015-AQ-NLD-RvA). De organisatie is gecertificeerd sinds 27 februari 2001. De certificering wordt uitgevoerd door DNV.

Daarnaast beschikt het chemisch laboratorium over een NEN-EN-ISO/IEC 17025:2005 accreditatie voor testlaboratoria met nummer L097. Deze accreditatie is geldig tot 1 april 2025 en is voor het eerst verleend op 27 maart 1997; deze accreditatie is verleend door de Raad voor Accreditatie. Deze accreditatie is van belang voor al het onderzoek vallend onder het onderdeel biotamonitoring. Door deze accreditatie heeft het chemisch laboratorium aangetoond in staat te zijn op technisch bekwame wijze valide resultaten te leveren en te werken volgens genoemde ISO 17025 norm. Op www.RvA.nl (zoeken op scope L097) is te zien voor welke componenten en matrices accreditatie is verleend. Op grond van deze accreditatie wordt het kwaliteitskenmerk Q toegekend aan resultaten van componenten die in de scope zijn vermeld, mits aan alle kwaliteitseisen is voldaan, zoals beschreven in het toegepaste Interne Standaard Werkvoorschrift (ISW) van de betreffende geaccrediteerde verrichting.

De kwaliteit van de analysemethoden wordt op verschillende manieren gewaarborgd. Iedere meting heeft zijn eigen protocol en wordt per deelprogramma beschreven. Data worden geproduceerd volgens gestandaardiseerde methodes toegespitst op het meten in biota. Toetsing volgt bij de verificatie zoals beschreven in een protocol. Deze systemen vallen onder de verschillende kwaliteitssystemen (ISO 9001-2015 en ISO17025) en worden jaarlijks extern geaudit.

Publicatie
RWS als overheidsorganisatie streeft naar openheid en transparantie zoals vastgelegd in de Wet open overheid (Woo). Zie ook https://www.open-overheid.nl/.

Alle eindproducten worden openbaar gemaakt.